

**МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ПРАВА, ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра державно-правових дисциплін**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему:

**«ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ НА
РІЗНИХ ЕТАПАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ»**

Виконала: студентка II курсу

спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність»

Островська Людмила Леонідівна

Керівник: к.ю.н., доцент Атаманова Н.В.

Рецензент: д.ю.н., професор Крижановський А.Ф.

Одеса – 2020 року

SUMMARY

Ostrovskaya L.L .Legal status of law enforcement agencies at different stages of development of the Ukrainian state.-On the rights of the manuscript

Master's thesis, specialty 262 "Law Enforcement activity", International Humanities University, Odessa, 2020.

The master's thesis is devoted to the disclosure of legal status law enforcement agencies of Ukraine at different stages of formation of Ukrainian statehood. Law enforcement is an essential feature of state power. Law enforcement agencies, which are specially authorized bodies of state power, professionally and on a permanent basis protect and defend the foundations of the constitutional order, including the rights, freedoms and legitimate interests of man and citizen, law and order, symbolize the presence of the state in our daily lives. the ability to intervene and protect when such protection is needed. Such bodies represent the state's monopoly on the use of coercion, which in turn is a necessary condition for ensuring the effective operation of law.

The study consists of an introduction, the main part, which contains three sections, conclusions and a list of references.

The introduction reveals the relevance, object, subject, purpose and objectives of the work, methodological basis and practical value of the study. In the first section, the author described the theoretical aspects of the legal status of law enforcement agencies. In the second section, the author analyzes the historical and legal regulation of law enforcement agencies in the Ukrainian state. The third section presents the historical aspect of the formation and development of law enforcement agencies in Ukraine. The conclusions contain a well-reasoned analysis of historical and legal material and have general theoretical and applied significance.

Key words: law enforcement agencies, legal system, law and order, rule of law, legality.

АНОТАЦІЯ

Островська Л. Л. Правовий статус правоохоронних органів на різних етапах розвитку Української держави.-На правах рукопису

Дипломна робота магістра, спеціальність 262''Правоохоронна діяльність'', Міжнародний гуманітарний університет, Одеса, 2020 рік.

Дипломна робота магістра присвячена розкриттю правового статусу правоохоронних органів України на різних етапах становлення Української державності. Правоохоронна функція є неодмінною властивістю державної влади. Правоохоронні органи, які виступають спеціально уповноваженими органами державної влади, професійно і на постійній основі здійснюють охорону і захист основ конституційного ладу, в тому числі прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, законності та правопорядку, символізують присутність держави в нашому повсякденному житті, її здатність втрутитися і захистити, коли такий захист потрібен. Такі органи уособлюють монополію держави на застосування примусу, що в свою чергу є необхідною умовою забезпечення ефективної дії права.

Дослідження складається зі вступу, основної частини, що містить три розділи, висновків та списку використаної літератури.

У вступі розкрито актуальність, об'єкт, предмет, мету і завдання роботи, методологічна база та практична цінність дослідження.

У першому розділі автор описав теоретичні аспекти правового статусу правоохоронних органів.

У другому розділі автором проаналізовано історико-правове регулювання правоохоронних органів в українській державі.

У третьому розділі подано історичний аспект становлення і розвитку правоохоронних органів на території України.

Висновки вміщують досить аргументований аналіз історико-правового матеріалу та мають загальнотеоретичне і прикладне значення.

Ключові слова: правоохоронні органи, правова система, правопорядок, правова держава, законність.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ.....	7
1.1. Поняття та характерні ознаки правоохоронних органів.....	7
1.2. Теоретична і нормативна класифікація правоохоронних органів.....	13
РОЗДІЛ 2. ІСТОРИКО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ.....	25
2.1. Особливості становлення і розвитку правоохоронної діяльності в Україні.....	25
2.2. Правове регулювання функцій правоохоронних органів.....	32
2.3. Роль, місце та значення правоохоронних органів у правовій державі.....	41
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ.....	49
3.1. Становлення правоохоронних органів на українських землях періоду Київської Русі та Великого Князівства Литовського.....	49
3.2. Правовий статус правоохоронних органів в період XVII–XX століть.....	54
3.3. Правоохоронні органи під час становлення і розвитку України як незалежної держави.....	67
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	78

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авер'янов В. Б. Виконавча влада і адміністративне право. К.: Ін-Юре, 2002. 668 с.
2. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність: Частина 1. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 244 с.
3. Білас А. І. Правоохоронна діяльність країн ЄС: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец.: 12.00.01. Львів, 2016. 24 с.
4. Бондаренко О. С., Литвиненко Т. О. Історичний розвиток правоохоронних органів: досвід США, Великобританії та України // Молодий вчений. 2018. № 10(1). С. 216-222.
5. Боняк В.О. Становлення та розвиток правоохоронних органів України: історико-правовий аспект. *Матеріали міжкафедрального круглого столу «Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові підходи дослідження»* (Харків, 23 жовтня 2012 р.). Харків: ХНУВСУ, 2012. С. 53-56.
6. Бородін Д. І. Правоохоронні органи України: поняття та функції. *Юридичний вісник*. 2015. № 2 (35). С. 47–49.
7. Бригінець О.О. Забезпечення реалізації адміністративно-правового статусу податкової міліції як спеціалізованого підрозділу по боротьбі з податковими правопорушеннями. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2010. № 3.
8. Бурбика М. М., Уткіна М. С. Судові та правоохоронні органи (у схемах і таблицях): навч. посібник. Суми: Сумський держ. ун-т, 2016. 123 с.
9. Вертузаєв М.С. Проблеми контррозвідувального захисту економічної інформації як об'єкту промислової власності. *Право і безпека*. 2006. № 5. С. 7-9.

10. Гриценко В. Г. Становлення та розвиток правоохоронної системи України: історико-правовий генезис. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2017. Вип. 25. С. 18-21.
11. Гриценко В. Г. Перспективи впровадження наукової організаційної адміністративної роботи в діяльність органів внутрішніх справ. URL: <http://dspace.kspu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2660/1/> (дата звернення: 23.10.2020).
12. Гурковський М. П., Єсімов С. С. Основні форми та методи діяльності поліції у сфері забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2016. № 4. С. 171-186.
13. Діяльність податкової міліції: правові та організаційні засади: монографія / А.М. Куліш, Д.Г. Мулявка, О.М. Резнік. Суми: Сумський державний університет, 2015. 140 с.
14. Добровольський Д.М. Незалежність як засада організації та діяльності органів прокуратури: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 «Судоустрій, прокуратура та адвокатура». Одеса, 2016. 195 с.
15. Дорошенко Д.І. Нарис історії України: в 2 т. Т. 1. Київ: Глобус, 1991. 238 с.
16. Зайченко В. В., Лаптев А. В. Роль і місце правоохоронних органів у правовій державі. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2013. Вип. 23. С. 419–424.
17. История донецкой милиции / В. С. Малышев, В. М. Бесчастный, Л. Д. Кириченко и др. Донецк: Юрпресс, 2000. 472 с.
18. Иванов В. М. Історія держави і права України: підручник. Київ: МАУП, 2007. 552 с.
19. Иванов С. Ю. Становлення та розвиток правоохоронних органів на території України за доби української революції (1917-1921 рр.). *Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє (1994–2019 рр.)*: зб. тез доп. на міжнар. наук.-практ. конф. до 25-

- річчя створення ун-ту (м. Харків, 22 листоп. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2019. – С. 145-146.
20. Іванов С.Ю. Формування правоохоронних органів УНР доби Української центральної ради. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми*. Харків, 2019. С.87-89.
21. Інтегративна концепція праворозуміння. Концепції держави і права: історико-теоретичний аналіз / А. Є. Шевченко, С. В. Кудін та ін.; за заг. ред. професора А. Є. Шевченка. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. 246 с.
22. Історія держави і права України. Академічний курс : підручник: у 2 т. / за ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. Київ: Ін Юре, 2000. Т. 2. 648 с.
23. Калинюк Н.М. Тактика проведення очної ставки: дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2012. 233 с.
24. Каркач П., Копетюк М. Особливості нормативно-правового регулювання координації діяльності правоохоронних органів держав-членів Європейського Союзу // *Історико-правовий часопис*. 2015. № 1 (5). С. 46-50.
25. Ключко А.М. До проблеми розуміння поняття «правоохоронний орган» // *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми*. Харків, 2019. С.21-22.
26. Кобзар О. Ф. Роль та діяльність правоохоронних органів у механізмі забезпечення прав і свобод громадян. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2014. № 2. С. 135–139.
27. Ковалів М. В., Назар Ю. С., Годяк А. І., Бліхар М. М. та ін. Судові та правоохоронні органи України: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 388 с.
28. Ковалів М. В. Державна служба в правоохоронній сфері та зміст її елементів. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2018. Випуск 4. С. 161-170.
29. Ковальська В. В. Міліція в системі правоохоронних органів держави : адміністративно-правові аспекти: арэф. дис. ... д-ра.ю.н. К.: Ін-т законодавства ВР України, 2009. 37 с.

30. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-К. *Відомості Верховної Ради України*. 1984. Додаток до №51. Ст. 1122.
31. Колпаков В. К. Курс адміністративного права України: підручник / Нац. акад. внутр. справ України. К.: Юрінком Інтер, 2012. 805 с.
32. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
33. Краснонос Ю.М. Особливості становлення міліційних підрозділів економічного спрямування радянської України (20-30-ті рр. ХХ ст.): історико-правовий аналіз. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2010. № 4. С. 54-59.
34. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-Ш. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 13.
35. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-УІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-13. Ст. 88.
36. Кудін С.В. Система правоохоронних органів України: порівняльно-історичний ракурс дослідження. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми*. Харків, 2019. С.113-114.
37. Кудін С.В., Шевченко Ю. В. Організаційно-структурна побудова правоохоронних органів УСРР в 20-х роках ХХ століття. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2019. Вип. 15. С.72-78.
38. Куліш А. М. Правоохоронна система України: адміністративно-правові засади організації та функціонування: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Х., 2009. 31 с.
39. Кульчицький В. С., Тищик Б. Й. Історія держави і права України : підручник. Київ: Ін Юре, 2007. 624 с.

40. Литвак О. Становлення та розвиток прокуратури України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. №3. С. 10-15.
41. Логвиненко І. А., Гавриленко О. А. Органи охорони громадського порядку в Україні доби Центральної Ради (березень 1917 р. – квітень 1918 р.). *Вісник Університету внутрішніх справ*. 1998. Вип. 3–4. С. 126–137.
42. Луман Н. О политической и юридической подсистемах общества. URL: http://society.polbu.ru/luman_society/ch02_i.html (дата звернення: 23.10.2020).
43. Лясковська С. Борьба економічних підрозділів ДПУУСРР з фальшивомонетництвом у 1920-ті рр. URL: <http://dspace.nbuv.gov> (дата звернення: 20.10.2020).
44. Міхєєва О. К. Становлення та функціонування правоохоронних органів УСРР (1921–1928 рр.): історичні аспекти: монографія. Донецьк: Східний видавничий дім, 2011. 456 с.
45. Михайленко П.П. Міліція України радянського періоду (1923-1940). *Міліція України*. 2003. № 9. С. 18-19.
46. Наулік Н.С. Прокуратура України як інститут системи захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави: історія розвитку. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Вип. 1. С. 166-170.
47. Нижник Н. Р. Соціальні цінності права – основа демократичного суспільства. *Наука конституційного права: сучасний стан та напрямки розвитку*: матер. виступів учасн. «круглого столу» / за ред. А. П. Гетьмана. Х : Право, 2009. С. 39-42.
48. Окіпнюк В.Т. Комітет державної безпеки СРСР та Комітет державної безпеки УРСР. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. / ред- кол.: В.А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2007. Т. 4:Ка- Ком.
49. Омельчук Л. В., Клітинська А. Р. Європейський досвід організації органів прокуратури. *Міжнародний юридичний вісник*: зб. наук. праць Нац. ун-ту держ. податкової служби України. 2016. Вип. 1 (3). С. 199-204.

50. Організація судових та правоохоронних органів: навч. посіб. для студ. юрид. спец, вищих навч. закладів освіти / І.Є. Марочкін, В.В. Афанасьєв, В.С. Бабкова та ін.; за ред. І.Є. Марочкина, Н.В. Сібільової, О.М. Голочки. Х.: Право, 2000. 272 с.
51. Питання державної податкової служби в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.10.1992 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/559-92-%D0%BF>. (дата звернення: 20.10.2020).
52. Повість врем'яних літ. Літопис (За Іпатським списком) / пер. з давньоруської, післяслова, коментар В.В. Ярменка. Київ: Рад. письменник, 1990. 558 с.
53. Положення про судоустрій УСРР (16 грудня 1922 р.). Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посіб.: у 2-х т. / за ред. В. Д. Гончаренка; уклад.: В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький. 2-е вид. перероб. і доп. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. Т. 2: Лютий 1917 р. С. 210–213.
54. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-ХП. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11. Ст. 50.
55. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо припинення норм законів, схвалених 16 січня 2014 року: Закон України від 23.02.2014 № 767-УП. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 593.
56. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-УП. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2-3. Ст. 15.
57. Про утворення Державної служби боротьби з економічною злочинністю: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.07.1993 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/510-93-%D0%BF>. (дата звернення: 18.10.2020).
58. Про організацію діяльності підрозділів державної служби боротьби з економічною злочинністю Міністерства внутрішніх справ України: Наказ

- Міністерства внутрішніх справ України від 02.09.2012 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1588-12>. (дата звернення: 19.10.2020).
59. Про Концепцію розвитку системи Міністерства внутрішніх справ: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.04.1996 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/456-96-%D0%BF>. (дата звернення: 21.10.2020).
60. Про затвердження «Положення про прокурорський нагляд»: Постанова ВУЦВК від 28 червня 1922 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://textbooks.net.ua/content/view/1042/17/> (дата звернення: 17.10.2020).
61. Про організацію міліції: Декрет РНК України від 19 лютого 1919 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/rov/uk/publish/article/47340> (дата звернення: 16.10.2020).
62. Резнік О.М. Історико-правовий аналіз діяльності правоохоронних органів України із забезпечення фінансово-економічної безпеки держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 2. С. 154-157.
63. Руська правда. Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій / упоряд. С. Юшков. Київ: Вид-во НАН України, 1935. URL: <http://litopys.org.ua/yushkov/yu.htm> (дата звернення: 23.10.2020).
64. Саблук С.А. Протидія розкраданню соціалістичної власності в Україні в другій половині 1940-х років. *Актуальні проблеми держави і права*. 2015. № 8. С. 40-49.
65. Сараскіна Т.В. Організаційно-правові засади діяльності податкової міліції в Україні: дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.07. Харків, 2000.
66. Сиза Н. Суди і кримінальне судочинство України в добу Гетьманщини. Київ: Українська видавнича спілка, 2000. 120 с.
67. Соколенко О. Л. Види правоохоронних органів України. *Фінанси і права*. 2012. № 3. С. 699-705.

68. Статути Великого князівства Литовського: в 3 т. / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Т. III: Статут Великого князівства Литовського 1588 року: У 2 кн. Кн. 1. Одеса: Юрид. літ., 2002. 672 с.
69. Стефанчук М. Історичні та правові передумови становлення функції прокуратури України з представництва інтересів громадянина або держави в суді. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 4. С. 165-178.
70. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: Підручник / О. С. Захарова, В. Я. Карабань, В. С. Ковальський (кер. авт. кол.) та ін.; Відп. ред. В. Маляренко. К.: Юрінком Інтер, 2004. 376 с.
71. Судебные и правоохранительные органы Украины: учебник / А. М. Загуменна. Киев: Наука, 2013. 376 с.
72. Тацій В. Я. Історія держави і права України. Академічний курс: підручник: у 2-х т./ за ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. Київ: Ін Юре, 2000. Т. 2. 648 с.
73. Тацій В. Визначення поняття та системи правоохоронних органів у концепції змін до Конституції України (концептуальні підходи). *Право України*. 2012. № 11-12. С. 233-240.
74. Хамула П. Особливості становлення та розвитку правоохоронних органів на території України: історичний аспект. *Виче*. 2015. № 4. С. 28-31.
75. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Правова система України: між західною та східною традиціями права. *Порівняльно-правові дослідження*. 2007. № 1–2. С. 161–169.
76. Хрідочкін А.В. Щодо змісту поняття «правоохоронні органи». *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми*. Харків, 2019. С. 244-246.
77. Шай Р. Перспективи модернізації правоохоронних органів в умовах глобалізації. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. *Юридичні науки*. 2017. № 861. С. 219–224.
78. Шевченко А. Є., Кудін С. В. Права людини у контексті національної безпеки України: історично-правовий вимір. *Соціологія права: матеріали*

Міжнародної науково-практичної конференції «Права людини та національна безпека: рол органу конституційної юрисдикції». 2019. Спец. випуск. С. 47–49.

79. Шоптенко С. С. Компетенція правоохоронних органів у провадженнях за скаргами громадян. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2017. Вип. 27. С. 33–36.
80. Яцик Т. П., Тесляр М. В. Генезис становлення та розвитку правоохоронних органів, що здійснюють досудове розслідування злочинів у сфері оподаткування. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. Вип. 4–5 (8–9). 2017. С. 208–214.
81. Юзікова Н.С. Судові та правоохоронні органи України: навчальний посібник. 4-те вид. перероб. і допов. К.: Істина, 2006. 320 с.
82. Юридична енциклопедія: довідк. вид. В 6 т. Т. 4. Д-Й / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Вид-во “Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана; редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.). К.: Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 1999. 744 с.
83. Юсупов В. А. Правоохоронні органи України: проблеми реформування: монографія. Харків: НікаНова, 2014. 383 с.
84. Юсупов В.А. Становлення та розвиток органів прокуратури до здобуття незалежності України. *Форум права*. 2012. № 2. С. 813–818.